

YABANCI DİL ÖĞRETİMİ KİTAPLARININ KONUŞMA ETKİNLİKLERİ BAKIMINDAN KARŞILAŞTIRILMASI¹

Araştırma Makalesi

Ahmet HATTATIOĞLU* / Mahir KALFA**

Geliş Tarihi: 09.10.2023 | Kabul Tarihi: 09.12.2023 | Yayın Tarihi: 25.12.2023

Özet: Yabancı dil öğretiminde dört temel beceri olarak ifade edilen; okuma, dinleme, yazma ve konuşma becerilerinin eşit oranda önemsendiği görülmektedir. Bununla birlikte yabancı dil öğrenirken ve özellikle öğrenilen dili kullanırken kullanım sıklığı ve gereğinden ötürü en zorlanılan beceri olarak konuşma becerisi ön plana çıkmaktadır. Öğrenim sürecinde, özellikle hedef dilin konuşulmadığı çevrelerde o dili öğrenen öğrenciler, öğrendikleri bilgileri tatbik edecek ortamlar bulmakta güçlük çekmekte ve belki de yalnızca ders içinde, kontrollü bir alanda konuşma olanağına sahip olabilmektedirler. Öğrencilerin öğrendiklerini pekiştirme ve içselleştirmelerine mâni olan veya bunu zorlaştıran bu gibi durumlarda nitelikli konuşma becerisi etkinlikleri ve bu etkinlikleri içeren öğretim materyalleri öğrenciler için özel bir öneme sahiptir ve büyük bir ihtiyaca yanıt vermek yükümlülüğü taşımaktadır. Bu çalışmada; öğretim faaliyeti, materyali oldukça fazla olan ve bununla birlikte köklü dil öğretim geleneklerinin öznesi konumunda bulunan İngilizce ve Almanca dillerinin öğretiminde kullanılan ders kitapları kapsama alınmıştır. İngilizce ve Almanca'nın zikredilen öğretim materyalleri ile Türkçenin öğretiminde kullanılan ders kitapları karşılaştırmalı biçimde incelenmiştir. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan *Yedi İklim Türkçe*, İngilizcenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan *New Headway* ve Almanca'nın yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan *Menschen* adlı öğretim setlerinin B1 düzeyi ders kitaplarındaki konuşma etkinlikleri taranmış, irdelenmiştir. Çalışmanın amacı; incelenen kitaplarda konuşma becerisinin hangi etkinliklerle geliştirilmeye çalışıldığını saptamak, ders kitaplarının hazırlanmasında Diller İçin Avrupa Ortak Çerçevesi yeterlik ve kazanımlarına ne ölçüde ve ne dağılımla yer verildiğini belirlemektir. Amacı uygun olarak çalışmada bu sayılanlar mülahaza edilerek çıkarım ve değerlendirmelerde bulunulmuştur. *Yedi İklim Türkçe* öğretim setinin yabancı muadilleri ile mukayesesi sonucunda geliştirilmeye açık noktaları olduğu görülmüş ve önerilerde bulunulmuştur. Doküman incelemesi yöntemi, araştırmada temel alınacak nitel araştırma yöntemi olarak belirlenmiştir. Forster'in (1995) geliştirdiği basamaklar doğrultusunda kitapların konuşma etkinlikleri irdelenmiştir. İnceleme sonucunda edinilen verilerin analizi sürecinde ise içerik çözümlemesinden faydalanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: yabancı dil öğretimi, konuşma becerisi, ders kitabı, Yedi İklim Türkçe, New Headway, Menschen.

COMPARISON OF FOREIGN LANGUAGE TEACHING BOOKS IN TERMS OF SPEAKING ACTIVITIES

Research Article

Received: 09.10.2023 | Accepted: 09.12.2023 | Published: 25.12.2023

¹ Bu çalışma Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde hazırlanan "Türkçe, İngilizce ve Almanca yabancı dil öğretimi kitaplarının konuşma etkinlikleri bakımından karşılaştırılması" adlı tezden hareketle üretilmiştir.

* Öğr. Gör.; Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, TÖMER; ahmet.hattatioglu@asbu.edu.tr 0000-0003-4907-4871

** Prof. Dr.; Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü; mahirkalfa@hacettepe.edu.tr 0000-0002-5986-1206

Abstract: We see that reading, listening, writing and speaking skills, which are expressed as four basic skills in foreign language teaching, are generally equally important. However, speaking skill comes to the forefront as the most difficult skill due to the frequency and necessity of use when learning a foreign language and especially when using the target language. During the learning process, especially in environments where the target language is not spoken, learners who learn that language have difficulty in finding environments where they can apply the knowledge they have learned, and perhaps they may only have the opportunity to speak in a controlled environment in the class. In such situations that prevent or make it difficult for learners to consolidate and internalize what they have learned, quality speaking skill activities and teaching materials that include these activities have a special importance for learners and these activities are obliged to respond to a great need. In this study, the textbooks used in the teaching of English and German, which have a large number of teaching activities and materials and are the subjects of long-established language teaching traditions, are analyzed. The aforementioned teaching materials of English and German and the textbooks used in teaching Turkish are investigated comparatively. The speaking activities in the B1 level textbooks of *Yedi İklim Türkçe* used in teaching Turkish as a foreign language, *New Headway* used in teaching English as a foreign language and *Menschen* used in teaching German as a foreign language were scanned and analysed. The aim of the study is to determine which activities are used to develop speaking skills in the examined textbooks and to determine to what extent and with what distribution the competences and achievements of the Common European Framework for Languages are included in the preparation of the textbooks. Documentary analysis method was determined as the qualitative research method to be used in this study. The speaking activities of the books were analyzed in line with the steps developed by Forster (1995). In the process of analyzing the data obtained as a result of the analysis, content analysis was used.

Keywords: foreign language teaching, speaking skill, textbook, Yedi İklim Türkçe, New Headway, Menschen.

Giriş

Düşünce ile duyguları, herhangi bir dil kullanımıyla beden ve ses aracılığıyla aktarmaya konuşma denmektedir. Teknolojinin gelişimiyle farklı iletişim araçları icat edilmiş, mektuplar zamanla kısa mesajlara sonra genel ağ tabanlı anlık mesajlaşma sistemlerine bunun da sonrasında görüntülü konuşma uygulamalarına evrilmiştir. İletişimin mekân birlikteliği gerektirmediği ve her bireyin her toplumdaki her bireyle anlık iletişime geçebilmesine olanak tanıyan teknolojik gelişmeler çok dillilik ihtiyacını artırmış, öğrenilen lisanlarda konuşabilme gereksinimini getirmiştir.

Bugün insanlar yükseköğretim görme, iş bulma, ticarete atılma, farklı ülkelerdeki akrabalarıyla iletişim kurma gibi çeşitli nedenlerden dolayı dil öğrenmek istemektedir (Çalışkan ve Çangal, 2013; Jilta, 2016). İhtiyaçlar genelden özele ilerledikçe farklılaşmakla beraber temelde iletişim kurabilme gereksinimi bulunmaktadır. Yaşamın olağan seyrinde, iletişim kurabilmek için dinleme becerisiyle birlikte en çok kullanılan beceri olan konuşma, yabancı dil öğretiminde önemli bir yer tutmaktadır. Kişinin dil hâkimiyetine o dili ne ölçüde anlayıp konuşabildiğine bakılarak hüküm verilir. Bu bağlamda bireyde önce konuşma ve yazma becerilerinin yani üretici becerilerin ne ölçüde geliştiğine bakılmalıdır. Yeni bir dil öğrenen bireyler genellikle konuşma ve yazma becerilerinde daha çok zorlanırken okuduğunu ve dinlediğini anlamada daha başarılı olmaktadır. Özellikle hedef dili çok kullanarak geliştirilebilecek konuşma becerisini öğretim sürecinde etkinliklerle desteklemek gerekmektedir.

Yabancı dil öğretimi için hazırlanan son dönem kitap setlerinde temel dil becerilerine eşit oranda yer verilmeye çalışılmakta ve dilbilgisi yapılarının becerilerle eş zamanlı öğrenici dikkatine sunulmasına özen gösterilmektedir. Bütün setlerin bu usul esasına uygun hazırlanmasının altında *Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi* yatmaktadır. Dil öğretim süreçlerinin standartlaştırılmasına olanak sağlayan *Çerçeve Metin*, düzeylere ve becerilere göre hazırlanan amaç ve kazanımlarla alan uzmanlarına, materyal geliştiricilere ve ölçme-değerlendirme uzmanlarına yol göstermektedir.

Bu çalışmada; Türkçe, İngilizce ve Almanca'nın yabancılara öğretiminde kullanılmak üzere hazırlanan ders kitaplarındaki konuşma etkinliklerinde hangi yeterlik ve kazanımlara, nasıl bir dağılımla, ne kadar yer verildiği irdelenmiş, sonuçlar değerlendirilerek önerilerde bulunulmuştur.

1. Problem Durumu

Teknoloji ilerledikçe dünya küçülmekte ve fiziksel sınırlar ortadan kalkmaktadır. Birkaç dil bilmek ve yeni diller öğrenmek, iletişim olanaklarının bu kadar genişlediği günümüz dünyasında önemli bir gerekliliktir. Bireylerin dil öğrenme ihtiyaçlarını karşılamak isteyen ülkeler, dillerini başkalarına öğretmek için yeni yöntemler geliştirmekte ve dil öğretimi faaliyetleri için önemli miktarda bütçe tahsis etmektedir.

Günümüzde İngilizce, Almanca, Fransızca gibi diller dünyanın farklı bölgelerinde konuşulmakta ve çeşitli coğrafyalardaki farklı eğitim kurumlarında öğretilmeye devam edilmektedir. Öyle ki İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri, Almanya ve Fransa gibi ülkeler dil öğretiminden her yıl pek çok ülkenin toplam yıllık geliri kadar gelire sahip olmaktadır. Türkçe de dünyanın birçok bölgesinde öğrenilmek istenen bir dil konumundadır. Türk dizilerinden dünyadaki savaş dönem ve bölgelerinde Türkiye'nin devlet olarak tutumuna kadar çok farklı unsurların etkisiyle farklı coğrafyalardan insanlar; Türk kültürünü anlamak, Türkiye'yi tanımak ve Türkiye'de lisans ve üstü düzeylerde öğrenim görmek istemektedirler.

Dil öğrenim gereksinimine yanıt vermek amacıyla faaliyet gösteren dil öğretim merkezleri dil öğretimine ilişkin programlar üzerinden hizmet sunarken öğretimin önemli bir gereç ve unsuru olarak ders kitaplarını da merkezi bir noktaya konuşturduklarıdır. Dil öğretimi için hazırlanan ders kitapları “metin, alıştırma, dil bilgisi, sözcük gibi öğretim ve öğrenme için gerekli malzemeleri iki kapak arasında bulunduran, öğretim yöntemi kesin çizgilerle belirlenmiş basılı yayınlardır.” (Neuner, 2007, s. 399) Bu materyaller gerek dil becerileri ile gerekse dilbilgisi yapılarının öğretimi sürecinde öğreticinin işini kolaylaştıracak önemli eserler olarak değerlendirilmektedir.

Kişinin yabancı bir dili ne kadar bildiği, temel dil becerilerine hakimiyetine bakarak yorumlanabilir. “Dil öğrenmede ve öğretiminde kazanılması ya da edinilmesi gereken dört temel beceri dinleme, okuma, yazma ve konuşmadır. Bu becerilerden günlük yaşam

içinde en çok kullanılan, hatta kullanılmak zorunda olunan beceri konuşma becerisidir.” (Ertürk ve Üstündağ, 2007, s. 29).

Hedef dili kendi ülkesinde veya farklı bir ülkede öğrenenler, öğrendikleri dili yalnızca sınıf ortamında kullanmakta, ders bittikten sonra hedef dilde pratik yapma imkânı bulamamaktadır. Hedef dili, o dilin ana dili olarak kullanıldığı ülkede öğrenenler ise gerek sınıf içinde gerekse sınıf dışında öğrendikleri dille iletişim kurmak zorunda kalmaktadır. Öğrenme ortamlarındaki bu ve benzeri farklılıklar öğrencilerin konuşma becerisinin geliştirilmesine olumsuz etki edebilmektedir. Bu olumsuz etkinin ortadan kaldırılması ve öğrenciye konuşma becerisinin etkili bir biçimde kazandırılması için öğrencilere uygun öğrenme ortamları hazırlanmalı ve öğretim dilin iletişim boyutu üzerine inşa edilmelidir (Bright ve McGregor, 1983; Çolak, 2018; Demirel, 1999; Ertürk, 2006).

Dünya üzerinde pek çok dilin öğretimi gerçekleştirilmektedir. Avrupa Komisyonu Modern Diller Bölümü, 1995 yılında Strasburg’daki toplantıda Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi’ni tanıtmış ve o metin daha sonra 39 farklı dile çevrilmiştir (MEB, 2009; Trim vd., 2001). Dil öğretim süreçlerini standartlaştırmak, Avrupa Konseyi’ne üye ülkelerin arasında birlik sağlamak, ülkeler arasında kültürel ortaklıklar oluşturmak *Çerçeve Metin* ile gerçekleştirilmesi amaçlanan bazı hedeflerdir.

Konuşma becerisinin Yabancılara Türkçe öğretimi ders kitaplarında nasıl ve ne kadar yer bulduğu, bu becerinin geliştirilmesi için kitapta hangi yöntemlerin kullanıldığı, *Çerçeve Metin* amaç ve kazanımlarına ulaşmak için ne kadar özen gösterildiği sorularına yanıt aranması, dil öğretim programlarında standartlaşmanın sağlanması ve dillerin öğretimi hedefiyle ortaya çıkan setlerin benzer biçimde hazırlanması konusunda önemli bulunmaktadır.

2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırma Kapsamında Türkçenin yabancılara öğretiminde kullanılan *Yedi İklim Türkçe*, İngilizcenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan New Headway ve Almancanın yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan Menschen adlı öğretim setlerinin B1 düzeyi ders kitaplarındaki konuşma etkinlikleri taranmış, irdelenmiştir. Çalışmanın amacı; incelenen kitaplarda konuşma becerisinin hangi etkinliklerle geliştirilmeye çalışıldığını saptamak, ders kitaplarının hazırlanmasında Diller İçin Avrupa Ortak Çerçevesi yeterli ve kazanımlarına ne ölçüde ve ne dağılımla yer verildiğini belirlemektir. Amaca uygun biçimde çalışmada bu sayılanlar mülâhaza edilerek çıkarım ve değerlendirmelerde bulunulmuştur. *Yedi İklim Türkçe* öğretim setinin yabancı muadilleri ile mukayesesi sonucunda geliştirilmeye açık noktaları olduğu görülmüş ve önerilerde bulunulmuştur.

Yabancı dil öğretim sürecinde en önemli materyallerinden biri olan ders kitaplarının, hedef kitlenin üst bilişsel becerilerini harekete geçirerek ön bilgilerini organize etmesi ve hedef kitleyi zihinsel bir yeniden oluşturma sürecine sevk etmesi bakımından yeterli olması, yapılandırmacı kuramın beklentileri arasındadır (Başar, 2016). Bu ve bunun gibi

sebeplerle Yabancılara Türkçe öğretmekte kullanılan Türkçe öğretim setlerinin birbiri ile kıyaslandığı çalışmalara alan yazında sıklıkla rastlanmaktadır. Bununla beraber Türkçenin yabancılara öğretiminde kullanılan kitaplarla yabancılardan kendi dillerini yabancı dil olarak öğretmekte kullandığı kitapların mukayesesinin neredeyse hiç bulunmadığı görölmektedir. Yabancılara Türkçe öğretiminde bulunulan mevcut düzeyi göstermesi bakımından bu çalışma gibi araştırmaların oldukça önemli olduğu düşünölmektedir.

Bu öneme binaen Avrupa Konseyi üye ölkeleri tarafından dil öğretimi faaliyetlerinde standartlaşmayı sağlamak amacı da güdererek yazılan Türkiye’de de 2001 yılında kabul gören *Çerçeve Metin* ve bu metne bağlı yeterlik ve kazanımlar bu çalışmadaki karşılaştırmaların da standardı için esas alınmıştır.

Çalışmanın “konuşma” becerisini esas alması ise farklı dillerin yabancı dil olarak öğretim süreçlerine odaklanıldığında lisan fark etmeksizin öğrencilerin en zorlandıkları temel becerilerden olması bakımından önemli bulunmaktadır. Üretici becerilerden olmasının yanı sıra yazmadan farklı olarak konuşmada öğrenciye genelde hazırlanma fırsatı sunulmaması veya sunulamaması gibi nedenler de bu seçimin yapılmasında faktör olarak bulunmaktadır.

Öğrenilen dilde pratik yapılması dil öğrencilerinin konuşma becerilerini geliştirebilmeleri için çok faydalıdır. Ne var ki öğrenci hedef dilin konuşulduğu bir ölkede yaşamıyorsa doğal ortamında pratik yapma olanağı ortadan kalkmaktadır. Bu eksikliğin giderilmesi veya en azından eksikliğin yaratacağı olumsuz etkinin azaltılması ancak ders kitabı nitelikleri ve öğretici yeterlikleri ile mümkündür. Öğretim setlerindeki konuşma bölümlerinin öğrenciyi düşünmeye iten, ilgi çekici etkinlikler içeren bölümler olması gerekmektedir. Bununla birlikte *Çerçeve Metin* yeterlik ile kazanımlarına ulaştıracak biçimde tasarlanmış olması gerekmektedir.

Bu çalışmada, Türkçe, İngilizce ve Almanca yabancılara öğretimi için hazırlanmış orta düzey (B1) ders kitaplarının konuşma etkinlikleri karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Yabancılara Türkçe öğretimi için yazılan kitapların, farklı dilleri öğretmek için hazırlanmış muadilleri karşılarındaki durumlarını saptamak daha sonra hazırlanacak kitapların yazımında veya kullanılmakta olan setlerin güncellenmesinde rehber niteliğinde olacaktır.

3. Araştırma Problemi

Yabancılara Türkçe, İngilizce ve Almanca öğretmek amacıyla yazılan orta düzey (B1) ders kitaplarının konuşma becerisi etkinlikleri, *Çerçeve Metin*’deki B1 düzeyi konuşma yeterliklerine ve buna bağlı kazanımlara ulaşmada nasıl bir dağılımla ne kadar katkı sağladığı araştırmanın temel problemini oluşturmaktadır. Temel problem tümcesinden yola çıkarak araştırmada aşağıda sıralanan alt sorulara yanıt aranmıştır:

1. *Yedi İklim Türkçe* (B1) ders kitabında yer alan konuşma becerisi etkinlikleri, *Çerçeve Metin* aracılığıyla belirlenen konuşma yeterlik ve kazanımlarının hangileri üzerinde yoğunlaşmaktadır?

2. *Yedi İklim Türkçe* (B1) ders kitabı, İngiltere ve Almanya’da bu dilleri öğretmek amacıyla yazılan eş değerleriyle kıyaslandığında *Çerçeve Metin*’deki yeterlik ve kazanımlara ulaştırdığı etkinliklerin niceliği açısından ne konumdadır?
3. İncelenen kitaplarda yer alan konuşma etkinlikleri, karşılıklı konuşma (yeni adlandırmasıyla sözlü etkileşim) becerisi ve sözlü anlatım (yeni adlandırmasıyla sözlü üretim) becerisi olarak tasnif edilerek irdelendiğinde bu etkinliklerin katkı sundukları toplam kazanım ve yeterlik sayısı ile dağılımları açısından nasıl bir sonuç ortaya çıkmaktadır?

4. Varsayımlar

Çalışma için seçilen ders kitaplarının yeterli seviyede Türkçe, İngilizce ve Almancanın yabancılarla öğretimi alanlarını temsil edeceği, araştırmada yer verilen yeterlik ile kazanımların *Çerçeve Metin* ile aktarılmak istenen iletileri karşıladığı, araştırmacıların ve çalışma için görüş alınan alan uzmanlarının konuya hâkim oldukları varsayılmıştır.

5. Sınırlılıklar

Araştırma; Yabancılar Türkçenin öğretiminde kullanılan *Yedi İklim Türkçe*, İngilizcenin yabancılarla öğretiminde kullanılan *New Headway* ve yabancılar Almancanın öğretiminde kullanılan *Menschen* öğretim setlerinin B1 seviyesi ders kitaplarındaki konuşma etkinlikleri ve Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi’nin iletisini aktardığı varsayılan konuşma yeterlikleri ve kazanımları ile sınırlandırılmıştır.

İncelenen kitaplar *Çerçeve Metin* için yayınlanan tamamlayıcı cilt (companion volume) öncesinde hazırlandığı için tanımlayıcılar, yeterlik ve kazanımlardaki güncellemeler çalışmada dikkate alınmamıştır.

6. Yöntem

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Best (1959, s. 118) doküman inceleme metodunu “mevcut kayıt ya da belgelerin veri kaynağı olarak, sistemli incelenmesi” şeklinde tanımlamaktadır.

“Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar” (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 189). “Duverger’in (1973) *belgesel gözlem* dediği bu tekniği, Rummel (1968) ve daha birçoğu *doküman metodu* olarak tanımlamaktadır.” (Karasar, 2012, s. 183).

Elde edilmesi zor öznelere ulaşılabilmesi, görüşme ve gözlem türü çalışmalarda olduğu gibi tepkiselliğin olmaması, uzun süreli analiz yapma imkânı vermesi, örneklemin istenildiği kadar büyütülebilmesi, bireysel ve özgün olması, nispeten daha düşük maliyetli olması ve alan uzmanı kişiler tarafından hazırlanan nitelikli eserlerin incelenebilmesi doküman analizinin güçlü yönleri olarak dikkat çekmektedir (Bailey, 1982’den aktaran Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 191-192).

Doküman incelemesi iki ayrı amaçla yapılabilmektedir. Bunlar genel tarama ve içerik çözümlemesidir. Çalışmada içerik çözümlemesi kullanılmıştır. İçerik çözümlemesi belirli bir kitabın, belgenin veya metnin belli özelliklerini sayısallaştırarak belirlemek amacıyla yapılır. Belgelerde belirli bakış açıları, felsefeler, dil ve anlatım gibi özellikler

derinlemesine ve belli ölçütlere göre yapılacak çözümlenmelerle anlaşılabilir (Karasar, 2012, s. 184).

Araştırmanın geçerliliğini ve güvenilirliğini artırmak için ders kitaplarının incelenmesinde kullanılan yeterlik ile kazanımların *Çerçeve Metin* amaçlarını yansıtmadaki yeterliği listeler çıkarıldıktan sonra alanda çalışan uzmanlara sunulurak teyit edilmiştir. Ayrıca verilerin analizinde Karasar'ın (2012, s. 183) bahsettiği “kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme” aşamaları dikkate alınmıştır.

6.1. Veri Toplama Süreci

Araştırmaya konu ders kitaplarının seçiminde ölçüt örneklemeden faydalanılmıştır. Ölçüt örnekleme yöntemine göre “Bir araştırmada gözlem birimleri belli niteliklere sahip kişiler, olaylar, nesnelere ya da durumlardan oluşturulabilir. Bu durumda örneklem için belirlenen ölçütü karşılayan birimler (nesnelere, olaylar vb.) örnekleme alınır.” (Büyüköztürk vd., 2016, s. 92). Tercih edilen ders kitaplarının alanın gerekliliklerine haiz dil öğretim kurumlarınca kullanılması, yabancı öğrencilere dil öğretme amacıyla oluşturulması ve B1 dil seviyesine yönelik olması ölçütleri dikkate alınmıştır.

Türkçe kurslarında Yunus Emre Enstitüsünün kullandığı *Yedi İklim Türkçe* dil öğretim seti ile *New Headway* ve *Menschen* setlerinin birbirinin muadili olduğu kanısıyla çalışmada bu setlerin B1 düzeyi ders kitaplarındaki konuşma becerisi etkinlikleri incelenmiştir.

Araştırmadaki veriler B1 düzeyi için hazırlanan *Yedi İklim Türkçe*, *New Headway* ve *Menschen* ders kitaplarının konuşma becerisine yönelik hazırlanan etkinlikleri taranarak edinilmiştir.

6.2. Verilerin Analizi

“Doküman incelemesi belli başlı beş aşamada yapılabilir: (1) dokümanlara ulaşma, (2) orijinliliğini kontrol etme, (3) dokümanları anlama, (4) veriyi analiz etme ve (5) veriyi kullanma” (Forster, 1995'ten aktaran Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 194). Bu çalışma için de bu beş aşama gözetilerek doküman incelemesi yapılmıştır.

6.2.1. Dokümanlara ulaşma: İnceleme öncesinde incelenmesi planlanan kaynaklara, nereden ve nasıl ulaşılacağına karar verilmesi gerekmektedir. Konuşma becerisi etkinliklerinin kıyaslanması ile şekillenecek bu çalışma için yabancı dil olarak Türkçe, İngilizce ve Almanca öğretmeyi amaçlayan ders kitaplarına erişilmesi gereksinimi ortaya çıkmıştır.

6.2.2. Orijinliliğini kontrol etme: Çalışmada kullanılacak dokümanların özgün olması ve ait olduğu asıl kaynaklar tarafından sahiplenilmesi çok önemlidir. Aksi takdirde araştırmaya harcanan zaman, emek ve para boşa gidecektir (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 195). Bu çalışma için kullanılan kitaplar da bu hassasiyetle birincil kaynaklardan, asıllarının aynısı olarak edinilmiştir.

6.2.3. Dokümanları anlama: Çalışmanın gereği üzere temin edilen ders kitapları araştırma soruları ve *Çerçeve Metin* merkeze alınarak incelenmiştir. B1 düzeyi yeterlikler, *Çerçeve Metin* iletisini sağladığı düşünülen kazanımlara dönüştürülmüştür. Bu kazanımların yeterliklerle yeterince örtüşüp örtüşmediği araştırmacının hazırlamış

olduğu bir görüş formu aracılığıyla yabancı dil öğretiminde en az 5 yıl deneyime sahip uzmanların onay ve görüşüne sunulmuştur.

6.2.4. Veriyi analiz etme: B1 düzeyi yeterlikler ve *Çerçeve Metin* iletisini sağladığı düşünülerek oluşturan kazanımlar ekseninde çalışma için ders kitaplarında yer alan verileri mukayese edilmiş ve bu süreçte içerik analizinden faydalanılmıştır. “İçerik çözümlemesi belli bir metnin, kitabın, belgenin belli özelliklerini sayısallaştırarak belirleme amacı ile yapılan bir taramadır.” (Karasar, 2012, s. 184). Dokümanların analiz edilmesi aşamasında “analize konu olan veriden örneklem seçme, kategorilerin geliştirilmesi, analiz biriminin saptanması ve sayısallaştırma adımları uygulanmıştır (Bailey, 1982’den aktaran Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 197)

6.2.5. Veriyi kullanma: Araştırma neticesindeki çıktı ve raporların doğru tahlil edilmesi ve verilerin analizi sonrası edinilen sonuçların, kaynağın aslını üretenler ile alan uzmanlarınca incelenmesi önem taşımaktadır. Bu sebeple analiz fazı neticesinde yorumlanan veriler araştırmacı tarafından uzman görüşüne başvurulmuş ve bulgu ve sonuçlar gözden geçirilmiştir.

7. Bulgular ve Yorumlar

Araştırmada kıyaslamaların sağlıklı olması ve etkinlik tasnifinde standartlaşmanın sağlanması gayeleriyle B1 seviyesi için belirlenmiş olan *Çerçeve Metin* yeterlikleri ile yeterlikler göz önünde bulundurularak çıkarılan kazanımlardan yararlanılmıştır.

Tablo 1

B1 Seviyesi Sözlü Anlatım 1. Yeterlik

Yeterlik	Alan-No	Kazanımlar	Kitap Adı Etkinlik Sayısı		
			New Headway	Menschen	Yedi İklim Türkçe
B1.SAY1. Kendisi ve çevresi hakkında konuşabilir.	SA.B1.01	Kendisi, çevresi ve ailesi hakkında ayrıntılı bilgi verir.	14	12	18
	SA.B1.02	Öyküleyici anlatımlar yapar.	10	15	16
	SA.B1.03	Hobileri hakkında konuşur.	8	7	9
	SA.B1.04	Gelecek hayallerini, planlarını anlatır.	5	4	5
	SA.B1.05	Hazırlıksız konuşmalar yapar.	4	8	4
<i>TOPLAM SAYI</i>			41	46	52

Tablo 1’de sunulan yeterlikler sözlü anlatım becerisi için belirlenmiş ilk yeterliğe aittir. “Kendisi ve çevresi hakkında konuşabilir.” yeterliğine ait veriler incelendiğinde sayıların görece olarak tüm ders kitaplarında yakın olduğu söylenebilir. Bu yeterliğe ve bağlı kazanımlarını kazandırmaya yönelik en fazla etkinliği içeren kitabınsa *Yedi İklim Türkçe* olduğu anlaşılmaktadır. Bu yeterlik altında sıralanan beş kazanımdan dördüne ulaşmada en çok aracı barındıran *Yedi İklim Türkçe*’nin, “Hazırlıksız konuşmalar yapar.” kazanımına ise New Headway ile birlikte dörder etkinlikle katkı sunduğu görülmektedir. Menschen ders kitabında bu kazanıma katkı sunan 8 etkinlik olduğu

saptanmıştır. Hazırlıksız konuşmalar yapabilmenin farklı durum ve koşullarda iletişim açısından öneminin Menschen ders kitabının yazım sürecinde fark edildiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Yeterliğe ilişkin sıralanan kazanımların arasında ise en çok katkı sağlanan kazanımların üç kitap için de “Kendisi, evresi ve ailesi hakkında ayrıntılı bilgi verir.” ve “ykleyici anlatımlar yapar.” olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 2

B1 Seviyesi Sözlü Anlatım 2. Yeterlik

Yeterlik	Alan-No	Kazanımlar	Kitap Adı Etkinlik Sayısı		
			New Headway	Menschen	Yedi İklım Türkçe
B1.SAY2. Güncel hayatla ilgili olaylar, kişiler, deneyimler, hayaller hakkında konuşabilir.	SA.B1.06	Güncel olaylar hakkında konuşur.	16	6	8
	SA.B1.07	Başından geçen olayları, deneyimlerini anlatır.	9	10	16
	SA.B1.08	Bir yk, film ya da kitabın konusu hakkında konuşur.	6	1	6
	SA.B1.09	Bir kişi hakkında konuşur.	15	7	10
	SA.B1.10	Bir yer/mekân hakkında konuşur.	8	6	10
<i>TOPLAM SAYI</i>			54	30	50

“Güncel hayatla ilgili olaylar, kişiler, deneyimler, hayaller hakkında konuşabilir.” ifadeli yeterliğe ilişkin veriler Tablo 2’de gösterilmektedir. Bu yeterlik kazanımlarına ve dolayısıyla yeterliğe ulaşmada en çok fayda sunan kitap 54 gönderimiyle New Headway olarak bulunmaktadır. *Yedi İklım Türkçe* ise 50 gönderimle bunu izlemektedir. Menschen’in B1 düzeyi ders kitabı ise mezkr yeterlikle ilgili kazanımlara diğer iki kitaptan çok daha az olarak 30 kez gönderimde bulunmuştur.

Menschen ile *Yedi İklım Türkçe* yeterliğe ait kazanımlardan en fazla, “Başından geçen olayları, deneyimleri anlatır.” Kazanımına katkı sunarken New Headway en fazla, “Güncel olaylar hakkında konuşur.” ile “Bir kişi hakkında konuşur.” kazanımlarına katkı sunmuştur. İncelenen iki kitapta “Bir yk, film ya da kitabın konusu hakkında konuşur.” biçiminde ifade edilen kazanıma altışar kez gönderimde bulunulurken Menschen’in yalnız bir etkinliğiyle ve bir kez bu kazanıma gönderimde bulunduğu fark edilmektedir.

Tablo 3

B1 Seviyesi Sözlü Anlatım 3. Yeterlik

Yeterlik	Alan-No	Kazanımlar	Kitap Adı Etkinlik Sayısı		
			New Headway	Menschen	Yedi İklım Türkçe

B1.SAY3.	SA.B1.11	Duyuru yapar.	1	0	0
Bilgilendirici konuşmalar yapabilir.	SA.B1.12	Kendi ilgi ve uzmanlık alanlarına yönelik sunum yapar.	1	5	2
	SA.B1.13	Bir metni sözlü olarak özetler.	6	2	3
<i>TOPLAM SAYI</i>			8	7	5

“Bilgilendirici konuşmalar yapabilir.” ifadeli sözlü anlatım becerisi yeterliğine ilişkin veriler Tablo 3’te, yer almaktadır. Yeterlik için 3 kazanım belirlenmiştir ve araştırmaya konu kitaplarda bu yeterliğe ilişkin az sayıda etkinlik bulunmaktadır. New Headway kitabının bu yeterliğe katkı sağlayan toplam 8, Menschen kitabının 7 ve *Yedi İklim Türkçe* kitabının da 5 konuşma etkinliği vardır. Bu yeterlik *Yedi İklim Türkçe* ile Menschen kitaplarının nicelik bakımından en az gönderimde bulunduğu yeterlik konumundadır.

Yeterliğe ait kazanımlardan olan “Duyuru Yapar.” kazanımını destekleyen bir etkinlik iki kitapta hiç bulunmazken New Headway ders kitabının ise sadece bir etkinlik ile kazanıma katkı sağladığı görülmüştür. “Kendi ilgi ve uzmanlık alanına yönelik sunum yapar.” ifadeli kazanıma dönük New Headway ve *Yedi İklim Türkçe* kitaplarında çok az etkinlik olduğu fark edilmektedir. Genel amaçlı dil öğretim setlerinin hazırlanması sürecinde yaygın ve anlaşılır olarak bireysel niteliklerden ve belirli uzmanlık alanından öte hedef kitlenin tamamını kapsayıp güdüleyebilecek etkinlikler üretilmeye çalışılır. Bu durumun bu kazanıma yönelik etkinlik sayısına etki etmiş olabileceği düşünülmelidir. Yine de Menschen ders kitabı, öğrencilere kendi ilgi veya uzmanlık alanlarına ilişkin sunumlar yapabileceği 5 etkinlik barındırabilmiştir.

Tablo 4

B1 Seviyesi Sözlü Anlatım 4. Yeterlik

Yeterlik	Alan-No	Kazanımlar	Kitap Adı Etkinlik Sayısı		
			New Headway	Menschen	Yedi İklim Türkçe
B1.SAY4. Konuşma kurallarına uygun sözlü anlatım yapabilir.	SA.B1.14	Konuşmalarında beden dilini kullanır.	2	5	5
	SA.B1.15	Vurgu ve tonlamalara dikkat eder.	2	7	5
	SA.B1.16	Sözcükleri doğru telaffuz eder.	2	7	5
<i>TOPLAM SAYI</i>			6	19	15

“Konuşma kurallarına uygun sözlü anlatım yapabilir.” Şeklinde ifade edilen sözlü anlatım yeterliğine ders kitapları içinde hangi miktarda yer verildiği Tablo 4’te gösterilmiştir. Menschen öğretim setinin B1 ders kitabı 19, *Yedi İklim Türkçe* B1 ders kitabı ise 15 etkinlikle bu yeterliğin kazanılmasını desteklemişlerdir. Bahse konu yeterliğe New Headway ders kitabı ise sadece 6 etkinlikle gönderimde bulunmuştur bu yönüyle yeterlik aynı zamanda New Headway tarafından en az katkının sağlandığı yeterlik olarak bulunmuştur.

Kitaplarda bulunan sunum yapma, canlandırma ve tartışma etkinlikleri bu yeterliğin kazanımlarına yönelik konuşma etkinlikleri olarak öne çıkan bazı etkinlik türleridir. Bu tip etkinliklere kitaplarda daha çok yer vererek ilgili yeterliğe daha fazla katkıda bulunulabilir.

4 yeterlik ve 16 kazanımı ile sözlü anlatımı bir bütün olarak ele aldığımızda etkinlikleriyle kazanımlara en fazla gönderimde bulunan ders kitabının 122 gönderim ile *Yedi İklim Türkçe* olduğu tespit edilmiştir. Bu sayıyı kazanımlara yönelik gönderim sayısı 109 olan New Headway takip etmektedir. Menschen’in kazanımlara katkı sağlayacağı düşünölen gönderim sayısı ise 102 olarak belirlenmiştir.

Tablo 5
B1 Seviyesi Karşılıklı Konuşma 1. Yeterlik

Yeterlik	Alan-No	Kazanımlar	Kitap Adı Etkinlik Sayısı		
			New Headway	Menschen	Yedi İklim Türkçe
B1.KKY1. Bir sohbete katılabilir, sürdürebilir, sonlandırabilir.	KK.B1.01	Bilinen kişisel konulara ilişkin bir konuşmayı başlatır.	5	11	8
	KK.B1.02	Bir konuşmaya uygun biçimde katılır.	13	14	8
	KK.B1.03	Davranışlarının sebeplerini açıklar.	12	17	16
	KK.B1.04	Kişisel bakış açısını ve görüşünü dile getirir.	29	20	23
	KK.B1.05	Karşısındaki sözünü tekrarlar.	3	9	3
	KK.B1.06	Film, kitap, müzik vb. konularda sohbet eder.	5	2	1
	KK.B1.07	Bir tartışmada düşüncelerini dile getirir.	13	11	6
	KK.B1.08	Tekrarı istendiğinde söylediklerini ayrıntılandırarak açıklar.	3	10	5
	KK.B1.09	Anladığını göstermek için söylenenlerin bir kısmını tekrar ederek konuşmaya katılır.	3	9	5
	KK.B1.10	Bir görüşe katılıp katılmadığını ifade eder.	11	11	5
	KK.B1.11	Resmi konuşma dili ile günlük konuşma dilini ayırt eder.	3	7	3
TOPLAM SAYI			100	121	83

Karşılıklı konuşma becerisinin “Bir sohbete katılabilir, sürdürebilir, sonlandırabilir.” yeterliği ve yeterliğin altına kodlanmış 11 kazanımına ilişkin veriler Tablo 5’te sunulmaktadır. Tablodaki kazanımları kazandırmaya yönelik gönderim sayılarına bakıldığında; 121 etkinlikle Menschen kitabının bu yeterliğe dönük en fazla gönderiyi ihtiva ettiği görölmektedir. New Headway’in 100 gönderimde bulunarak bu sayıyı takip

ettiği *Yedi İklim Türkçe*'nin ise 83 etkinlikte bu yeterliğe katkı sağlayacak içerik bulundurarak bu bağlamda son sırada yer aldığı belirlenmiştir.

“Kişisel bakış açısını ve görüşünü dile getirir.” Biçiminde ifade edilen kazanım, yeterlik için tanımlanan 11 kazanımın tamamı irdelendiğinde kitapların üçünün de en çok gönderimde bulunduğu kazanım pozisyonundadır. “Film, kitap, müzik vb. konularda sohbet eder.” şeklinde ifade edilen kazanım Menschen ve *Yedi İklim Türkçe*'nin bu yeterlik içinde en az katkı sağladığı kazanım olarak bulunmuştur. Aynı kazanıma New Headway'in 5 etkinliği ile ulaşmak mümkündür. New Headway'in diğer kitaplardan farklı olarak yeterliğin bu kazanımından daha az katkı sağladığı 4 kazanım bulunmaktadır. Diğer bir deyişle New Headway bu kazanımı diğer kitaplara göre daha önemli bulmakta ve/veya yeterliğin diğer kazanımlardan bazılarını bu kazanımdan daha az önemli görmektedir.

Tablo 6

B1 Seviyesi Karşılıklı Konuşma 2. Yeterlik

Yeterlik	Alan-No	Kazanımlar	Kitap Adı Etkinlik Sayısı		
			New Headway	Menschen	Yedi İklim Türkçe
B1.KKY2. Günlük hayattaki ihtiyaçlarını gidermek için işlemler ve hizmetle ilgili olarak bilgi alışverişinde bulunabilir.	KK.B1.12	Bir konuda bilgi, açıklama ister.	5	7	4
	KK.B1.13	Yol, adres tarifi yapabilir.	2	0	0
	KK.B1.14	Soru sorar, sorulara cevap verir.	9	12	6
	KK.B1.15	Sözlü şikâyette bulunur.	1	1	2
	KK.B1.16	Telefonla alınan hizmetlere yönelik konuşmalar yapar.	1	1	1
<i>TOPLAM SAYI</i>			18	21	13

Tablo 6, karşılıklı konuşma becerisinin 2. yeterliği olan “Günlük hayattaki ihtiyaçlarını gidermek için işlemler ve hizmetle ilgili olarak bilgi alışverişinde bulunabilir.” yeterliğine ait bilgiler Tablo 6 ile dikkate sunulmuştur. Menschen ders kitabının yeterlikle ilgili etkinlik sayısı bakımından en zengin ders kitabı olduğu anlaşılmaktadır.

“Soru sorar, sorulara cevap verir.” ifadesiyle verilen kazanım incelenen 3 ders kitabının da yeterlik altında en çok desteklediği kazanım konumundadır. “Yol, adres tarifi yapabilir.” biçiminde tanımlanan kazanım ise yeterlikle ilgili yazılan 5 kazanım içinde en az gönderim bulunanıdır. Menschen ve *Yedi İklim Türkçe* ders kitaplarında bu kazanıma dönük etkinlik bulunmamaktadır. B1 yeterlikleri içinde böyle bir kazanım uygun görülmesi karşın bu kazanıma benzer kazanımlar için Türkçe öğretim kitaplarında daha önceki düzeylerde etkinlikler bulunduğu bilinmektedir, bu durum tabloda ortaya çıkan sonucun sebeplerinden olarak değerlendirilebilir.

Tablo 7
B1 Seviyesi Karşılıklı Konuşma 3. Yeterlik

Yeterlik	Alan-No	Kazanımlar	Kitap Adı Etkinlik Sayısı		
			New Headway	Menschen	Yedi İklim Türkçe
B1.KKY3. Karşılıklı konuşmada duygularını ifade edebilir.	KK.B1.17	Duygularını karşısındakilerle paylaşır.	24	21	19
	KK.B1.18	Kendisine yansıtılan duygulara uygun karşılıklar verir.	7	10	5
	KK.B1.19	Bir görüşe katılıp katılmadığını belirtir.	13	10	5
	KK.B1.20	Kutlama, tebrik konuşmaları yapar.	1	1	1
	KK.B1.21	Üzüntü verici durumlara yönelik konuşmalar yapar.	1	1	3
TOPLAM SAYI			46	43	33

“Karşılıklı konuşmada duygularını ifade edebilir.” yeterliği Tablo 7’de yer almaktadır. Yeterliğe ilişkin veriler incelendiğinde New Headway adlı ders kitabının 46 etkinliğinin bu yeterliğe katkı sunacak özelliklere sahip olduğu görülmüştür. Bu anlamda ilk sırada İngilizce öğretimi için geliştirilen bu kitap yer almaktadır. Menschen’da 43, *Yedi İklim Türkçe*’de ise 33 etkinliğin yeterliğin kazanımlarını kazandırabilecek nitelikte olduğu saptanmaktadır.

Bu yeterliğe ait belirlenen 5 kazanım değerlendirildiğinde “Duygularını karşısındakilerle paylaşır.” ifadeli kazanımın, anlaşılır şekilde her kitapta çok sayıda etkinlikle desteklenebildiği görülmektedir. Araştırmaya konu setlerin “Kutlama, tebrik konuşmaları yapar.” ve “Üzüntü verici durumlara yönelik konuşmalar yapar.” biçiminde tanımlanan kazanımlara dönük az etkinliği olduğu görülmektedir. Bu sayının azlığı kitabın yazımında görevli alan uzmanlarının üzüntü verici durumlara öğretim setlerinde yer vermemeyi seçmesiyle ilişkilendirilebilir. Dil öğretimi bağlamında bu seçimin doğruluğu ise araştırmanın konusu dışında bir tartışmanın konusudur.

Sonuç ve Öneriler

Sonuç

Toplamda 100 konuşma becerisi etkinliği *Çerçeve Metin* yeterlik ve kazanımları odağında ve araştırma kapsamında incelenmiştir. Almancayı yabancılara öğretmek amacıyla hazırlanmış olan Menschen setinin, B1 seviyesi için yazılan ders kitabındaki 27 konuşma becerisi etkinliğinde B1 düzeyi için belirlenen konuşma becerisi kazanımlarına 287 kez gönderimde bulunduğu saptanmıştır. Yabancılara İngilizce öğretme amacıyla hazırlanmış New Headway dil öğretim setine ait B1 ders kitabında ise 42 etkinlikte 273 defa kazanımlara katkı sağlayacak nitelikte gönderim olduğu belirlenmiştir. Yabancılara Türkçe öğretmeyi gaye edinen *Yedi İklim Türkçe* setinin ilgili düzeyinde incelenen 31 etkinlikte toplam 251 defa konuşma becerisi için tanımlanan kazanımlara gönderim olduğu kaydedilmiştir.

Menschen setine ait ders kitabı araştırma nesnelere içinde 27 etkinliği ile en az sayıda konuşma becerisi etkinliğine sahip kitap olduğu hâlde 287 kez *Çerçeve Metin* yeterliklerine ilişkin kazanımlara gönderimde bulunduğu görülmüştür. Kazanımları destekleyen etkinlik sayısı bakımından ikinci kitap New Headway olurken bu bakımdan *Yedi İklim Türkçe B1* ders kitabı üçüncü sıradadır.

Dilin dört temel becerisinden olan konuşma, “sözlü anlatım” ile “karşılıklı konuşma” başlıkları altında iki temel unsura ayrılmaktadır. Yeterlik ve kazanımlara ilişkin toplu değerlendirmenin yanı sıra çalışmada bu iki başlığın altındaki gönderimlerin durumları da araştırılmıştır.

Bu bağlamda sözlü anlatıma ait 4 yeterlik tanımı bunlara bağlı 16 kazanım irdelendiğinde, kazanımlara katkı sağlayacağı öngörülen gönderilerinin sayısı 122 olan *Yedi İklim Türkçe*, çalışmanın inceleme nesnelere arasında ilk sırada yer almaktadır. New Headway 109 gönderimiyle ikinci sırada, Menschen dil öğretim setinin ders kitabı ise 102 gönderim ile son sıradadır.

Sözlü anlatım yeterlikleri tek tek değerlendirildiğinde “Kendisi ve çevresi hakkında konuşabilir.” ifadeli yeterliğe yönelik kazanımlara 52 etkinliğiyle yine en çok *Yedi İklim Türkçe*’nin katkı sunduğu bulunmuştur. “Konuşma kurallarına uygun sözlü anlatım yapabilir.” biçiminde tanımlanan yeterliğin kazanımlarına 19 etkinlikle katkıda bulunan Menschen kitabı bu yeterlik için en çok katkı sunan kitap pozisyonundadır. Diğer iki yeterlikte ise en çok katkı sağladığı görülen ders kitabı New Headway’dir. Kitabın “Güncel hayatla ilgili olaylar, kişiler, deneyimler, hayaller hakkında konuşabilir.” biçiminde tanımlanan yeterliğe ilişkin 54 ve “Bilgilendirici konuşmalar yapabilir.” şeklinde tanımlanan yeterliğine dair de 8 etkinliği bulunmaktadır. Yani sözlü anlatımda en çok gönderimde bulunan kitap olan *Yedi İklim Türkçe*, 4 yeterliğe ayrı ayrı bakıldığında bu yeterliklerin yalnız birinde gönderi sayısınınca birinci sıradadır.

Karşılıklı konuşma yeterlikleri bakımından etkinliklerin yeterliklerle ilişkisi gözetildiğinde, Menschen’in B1 düzeyi ders kitabının, karşılıklı konuşma yeterliklerine bağlı kazanımlarıyla etkileşimde bulunabilecek 185 unsuru barındırmakta olduğu tespit edilmiştir. Konuşma becerisi için toplam gönderim sayısınınca en çok katkı sunduğu görülen Menschen ders kitabı karşılıklı konuşma becerisinin kazandırılmasında da kazanımlarına da en çok gönderim yaparak ilk sırada bulunmaktadır. Almanca öğretimi amacıyla hazırlanan bu kitabı 164 gönderim sayısı ile İngilizce öğretiminde kullanılan New Headway takip etmektedir. Sözlü anlatım yeterliklerinde en çok gönderim yaptığı görülen *Yedi İklim Türkçe* ise karşılıklı konuşma yeterlik ve kazanımlarına ulaşmada diğer iki kitabın oldukça uzağında kalmış gözükmektedir. Ders kitabının tespit edilen gönderim sayısı 129’dur.

Karşılıklı konuşma yeterlikleri ve bunlara ait kazanımlara dönük etkinliklerin sözlü anlatıma yönelik olanlara kıyasla çok daha fazla olması New Headway ile Menschen B1 düzeyi ders kitaplarındaki ortak nokta olarak görülmektedir. *Yedi İklim Türkçe*’de ise sözlü anlatım becerisinin yeterlikleri ve bağlı kazanımlarına katkı sağlayacak etkinlikler karşılıklı konuşmanın yeterlik ve kazanımlarına dönük olarak hazırlananlarla çok yakın sayıda bulunmaktadır. Bu durum da öğrencileri odakta bulunduran iletişimsel tarza ve

çok sesliliğe uzak yöntemlerin hâlâ tamamıyla geride bırakılamadığı yönünde bir şüphe uyanmasına sebep olmaktadır.

Kitaplardaki konuşma etkinliklerini yapılandırırken dikkat edilmesi gereken önemli bir unsur da yönergelerdir. *Yedi İklim Türkçe* B1 ders kitabında yer alan bu yönergelerin birbirlerinin aynı veya çok benzeri yapıda oldukları görülmektedir. Örneklenecek olursa, 112. sayfadaki “Rüyalar Âlemi” isimli etkinliğin yönergesinde anlatım bozukluğu da bulunduran “Sizi en çok etkileyen bir rüyanızı anlatınız.” İfadesi bulunmaktadır. Sadece 10 sayfa sonra ise “Sizi çok etkileyen bir filmi anlatınız.” yönergesi öğrenciye verilmektedir. Araştırmaya konu diğer ders kitaplarında, konuşma etkinliklerindeki yönergelerin görece çeşitli ifadeler ve dil yapıları aracılığıyla oluşturulduğu görülmektedir.

Öneriler

Yazılacak yeni kitapların veya güncellenecek öğretim setlerinin hazırlanması sürecinde (Türkçeye uygunluğu bakımından kimi çevreler ve zamanlarda tartışılır bir metin olsa da mevcut metinler arasında en kullanışlı olduğu düşünölen ve kapsama alanı bakımından Türkçe öğretimini Avrupa dillerinin öğretim süreç ve mekanizmaları ile aynı potaya sokması bakımından değerli olabilecek) *Çerçeve Metin* dikkate alınmalı, ders kitapları içinde *Çerçeve Metin* tarafından sunulan yeterlik ve kazanımların tümüne katkı sunacak konuşma becerisi etkinliklerine yer verilmelidir.

“Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni” esas alınarak Maarif Vakfı öncülüğünde geliştirilmiş olan “Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı”nın giriş kısmında: “seviyelere ve becerilere göre kazanımları, ölçme ve değerlendirme sürecini, dil öğretimi içeriklerini düzenleyen ve dil öğretimi standartlarını belli çerçevede yapılandıran bir öğretim programı olarak hazırlanmıştır.” (TYDÖP, 2020: syf. 11). ifadesi yer almaktadır. Buradan hareketle bundan sonra hazırlanacak yabancılara Türkçe öğretim amaçlı kitaplarda bu programın da temel kaynaklardan olarak gözetilmesi gerekli görölmektedir. Bazı etkinlik tipleri birden fazla yeterlik ve kazanımla etkileşebilmektedir. Örneğin konuşma becerisi için kullanılabilir öğretim tekniklerinden canlandırma ve tartışma içeren etkinlikler, özellikle konuşma becerisinin karşılıklı konuşma bölümünde yer alan yeterlik ve kazanımlara ulaşılabilirliği açısından zengin içerikli bulunmaktadır. Menschen ders kitabı ile ilgili, çalışma içinde ortaya konduğu üzere az etkinlik sayısına rağmen çok verim alınabilen ve öğrencilerin de çoğunun severek ve gönüllölükle katıldığı bu tarz etkinliklere kitaplar içinde daha çok yer verilmelidir.

Yabancılara Türkçe öğretme amacıyla hazırlanan kitaplardaki bazı etkinliklerin öğrencilerin yalnızca bağımsız konuşabilecekleri şekilde kurgulandığı görölmektedir. Bu etkinlikler, yönergelerinin güncellenmesi yoluyla kazandırdıkları bakımından zenginleştirilerek karşılıklı konuşma yeterliklerinin kazanımlarına da gönderimde bulunacak hâle getirilebilir.

İncelemeye konu Türkçe öğretim ders kitabındaki konuşma becerisinin gelişmesine katkı sağlayan bölümlerin bütünüyle konuşma becerisine katkı sunmaya yönelik biçimde güncellenmesinin “içindekiler” kısmında da “konuşma” bölümleri olarak tanımlanmasının yararlı olacağı düşünölmektedir.

Çok dilli hedef kitlelere dönük kurgulanan öğretim setlerinin ve bu setlere bağlı ders kitaplarının, aynı anadiline sahip ve homojen öğrencilerden müteşekkil bir hedef kitleye yönelik kurgulanan kitaplardan, konuşma becerisi için yazılmış yönergeleri aracılığıyla tartışma ortamları oluşturulabilmesinin daha kolay olduğu anlaşılmaktadır. Özel amaçlı ve özel bir hedef kitle için hazırlanmayacak ise yeni yazılacak kitapların, çok dilli gruplarda eğitim odağıyla oluşturulması konuşma becerisine sağlayacağı katkı bakımından önemli görülmektedir.

Yabancı dil öğretimi alanında genel olarak ve konuşma becerisi özelinde Türkiye dışındaki ülkelerin kendi dillerinin öğretiminde kullanmakta oldukları temalar araştırılıp incelenmeli ve tematik yaklaşımlara dair çalışmalar artırılmalıdır.

Yabancılara Türkçe öğretmeye yönelik hazırlanan ders kitaplarında, düzeyler için belirlenmiş olan yeterlikler ve bağlı kazanımlarına katkı sağlayacak etkinliklerin dengeli dağıtılmasına ve kitapların Türkçenin doğal kullanımına elverişli hazırlanmasına gereken özen gösterilmelidir.

Kitaplara değer katacak bir başka unsur da konuşma becerisi etkinliklerinin farklı dil işlevlerine uzanan geniş bir yelpazede olmasıdır. Yaratıcı etkinliklerle tekrar eden ve sıkıcı bulunabilecek kitaplardan kaçınılmalıdır. Araştırmanın nesnelere olan Menschen ders kitabında yer verilen bir şeyi övmeye yönlendiren konuşma becerisi etkinliği, öğretim sürecine yenilik katmaktadır. Türkçe öğretme amacıyla hazırlanacak öğretim setlerinin de bunun gibi dil işlevleri açısından yenilikçi, alışılmadık dışında etkinlikler barındırması elzemdir. Buna paralel biçimde konuşma becerisine yönlendiren kitap içindeki yönergelerin de çeşitlendirilip tek tipten çıkarılması üzerine çalışılması gerekmektedir.

Mustafa Durmuş tarafından Türkbilig dergisinde (2018/35: 181-190) ortaya konan, dil öğretiminin temel kavramlarına ilişkin tanımlamalar, alanda standart adlandırmalar için önem arz etmektedir. Dilin ikinci dil olarak öğretildiği coğrafyalarda kullanılacak kitaplar ile yabancı dil olarak öğretilen coğrafyalarda kullanılacak kitapların birbirinden farklı olması beklenmektedir. Kitapların hazırlanması sürecinde bu hassasiyetle geliştirilecek konuşma etkinliklerine de ihtiyaç duyulmaktadır.

Çerçeve Metin içinde bir düzeyde tanımlanan yeterlik ve kazanımlarla ilişkilendirilebilecek etkinlikler ihtiyaç ve Türkçeye uygunluk bakımından daha önceki seviyelerde öğrenciyle buluşturulmuş olabilir. Örneğin “Yol, adres tarifi yapabilir.” ifadeli bir kazanım B1 düzeyindeki bir yeterliğe ilişkin bir kazanım olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak Türkçe öğretim setlerinde, daha önceki düzeylerde adres tarifine ilişkin pek çok şey öğrenciyle buluşturulmaktadır. Bu gibi durumlar yanıltıcı şekilde bir düzeye ilişkin yeterlik ve kazanımların ihmal edildiği fikrini oluşturabilir. Bunun önüne geçmek için kitaplarda sarmal bir yapının ve tekrarların önemi göz önünde bulundurulmalı farklı seviyelerde çeşitlendirmek kaydıyla ilgi seviyenin kazanımlarına katkı sağlayabilecek etkinlikler hazırlanmalıdır.

Çerçeve Metin bir referans kaynak olmakla birlikte öneriler sunan bir eser niteliğinde olduğunu kendi amaçları içinde tanımlamaktadır. Türkçeye uygunluğu bakımından süregelen tartışmalar da vardır. Sonuçlarda görülen eksikliklerin Türkçe ile bu referans

eser arasındaki uyumsuzluktan kaynaklanabileceğini irdeleyen çalışmalar ile ereve Metin tanımlayıcılarına da eleştirel gözle bakan çalışmalar ortaya konmalıdır.

Türkiye’de yabancılara Türkçe öğretimi alanında çalışan uzmanların kitapların kıyaslanması yoluyla yaptıkları çalışmaların neredeyse tamamının Türkçe öğretimi için kullanılan kitapların birbiriyle mukayesesine odaklandığı görölmektedir. Yabancıların dillerini öğretirken kullandıkları kitapları ve yöntemleri Türkiye’de kullanılan kitap ve yöntemlerle kıyaslayacak daha çok çalışmanın yapılması yabancı dil öğretimi açısından Türkçenin dünyadaki durumunu belirleyebilmek için daha anlamlı olabilir. Farklı yabancı dil bilen alan uzmanlarının bu yönde çalışmalar yapmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Dikkatinize sunulan bu çalışma için temsil gücü yüksek görölerek seçilen kitaplarda ortaya çıkan durumun yine bu dillerin öğretimi için kullanılan diğer kitaplarda da aynı sonuçları verip vermeyeceği benzer çalışmalarla denenebilir.

Çalışma eşik (threshold) düzey olması bakımından konuşma becerisi için anlamlı bulunan B1 seviyesi ders kitapları ile yapılmıştır. Farklı düzeyler ve farklı beceriler için de benzer çalışmaların yapılması anlamlı ve önemli görölmektedir.

Öğretim setleri ders kitapları yanında çalışma kitapları ve bazen farklı unsurlar da içermektedir. Yapılacak farklı çalışmalarda çalışma kitaplarının ders kitaplarında eksik kalan unsurları tamamlayıp tamamlamadığı da test edilebilir.

ereve Metin içinde bulunmayıp 2020 yılında yayımlanan Tamamlayıcı Cilt içinde yer alan yeni tanımlayıcılar ve güncellenen tanımlayıcılar dikkate alınarak yapılacak yeni çalışmalarla alan güncel tutulmalıdır.

Kaynakça

- Avrupa Konseyi, (2009b). *Common European framework of reference for languages: learning, teaching, assesment.* ev. telc GmbH. Frankfurt/Main.: telc GmbH.
- Bailey, K. D. (1982). *Methods of social research* (2nd ed.). New York: The Free Press.
- Başar, U. (2016). Yunus Emre Enstitüsü Yedi İklim Türkçe Setinin (Temel Seviye: A1, A2) Yapılandırıcılık Bağlamında Değerlendirilmesi . Aydın Tömer Dil Dergisi, 1(2),55-77.
- Best, J. W. (1959). *Research in education.* Prentice Hall.
- Büyüköztürk, ř., akmak, E., K., Akgün, Ö., E., Karadeniz, ř. ve Demirel, F. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (22.Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Braun-Podeschwa, J., Habersack, C. ve Pude, A. (2018). *B1.1 Menschen: Deutsch als fremdsprache kursbuch.* München: Hueber Verlag GmbH & Co. KG.
- Braun-Podeschwa, J., Habersack, C. ve Pude, A. (2018). *B1.2 Menschen: Deutsch als fremdsprache kursbuch.* München: Hueber Verlag GmbH & Co. KG.
- Bright, J. A., & McGregor, G. P. (1983). *Teaching English as a second language.* England: Longman Group Limited.

- Council of Europe. (2002). (CEFR) *Common European framework of reference for languages: learning, teaching, assesment case studies*. Strasbourg: council of Europe.
- Çalışkan, N. ve Çangal, Ö. (2013). Yabancılara Türkçe öğretiminde dil ihtiyaç analizi: Bosna-Hersek örneği. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(2), 310-334.
- Çolak, M. (2018). *Yabancı/ikinci dil olarak Türkçe konuşma becerisinin Yedi İklim B1 düzeyi ders materyalleri üzerinden değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Ankara.
- Demirel, Ö. (1999). *İlköğretim okullarında yabancı dil öğretimi*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Durmuş, M. (2018). Dil Öğretiminin Temel Kavramları Üzerine Düşünceler: Yabancılara Türkçe Öğretimi Mi, Yabancı Dil veya İkinci Dil Olarak Türkçe Öğretimi Mi? *Türkbilig*, (35), 181-190.
- Ertürk, H. (2006). *İngilizce öğretiminde konuşma becerisinin kazandırılmasında yazılı-görsel öğretim materyalinin erişime etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ertürk, H. ve Üstündağ T. (2007). İngilizce öğretiminde konuşma becerisinin kazandırılmasında yazılı-görsel öğretim materyalinin erişime etkisi. *Dil Dergisi*, (136), 27-41.
- Gültekin, İ., Kalfa M., Atabey, İ., Mete, F., Eryiğit A. ve Kılıç, U. (2016). *Yedi İklim Türkçe: Yunus Emre Enstitüsü Türkçe öğretim seti*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi.
- Jilta, G. (2016). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde öğrenene yönelik dil ihtiyaç analizi: Kosova örneği* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Bilim Kitap Kırtasiye Yayınevi.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Çeviri Komisyonu (2009). *Diller için Avrupa ortak başvuru metni öğrenme-öğretme-değerlendirme*, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- Neuner, G. (2007). *Lehrwerke. Handbuch fremdsprachenunterricht*. Karl-Richard Bausch (Ed.). Tübingen: A. Francke, 399-402.
- Rummel, J. F. (1968). *Eğitimde araştırmaya giriş*. Rezan Taşçıoğlu (Çev.). Ankara: MEB Meslekî ve Teknik Öğretim Müsteşarlığı.
- Trim, J., North, B., Coste, D. ve Sheils, J. (2001). *Common European framework of reference for languages: learning, teaching, assessment*. Cambridge: CUP.
- TYDÖP (2020). *Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretim Programı*. İstanbul: TMV Yayınları.

Soars, L., ve Soars J. (2013). *New Headway: intermediate student's book*. Oxford: Oxford University Press.

Şimşek, R. (2016). *Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarının temel dil becerileri bağlamında karşılaştırmalı olarak incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Araştırmacıların Makaleye Katkı Oranı Beyanı:

1. yazar katkı oranı: %50
2. yazar katkı oranı: %50

Çıkar Çatışması Beyanı:

Araştırmacılar arasında herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

Finansal Destek veya Teşekkür Beyanı:

Bu çalışma için herhangi bir kurumdan finansal destek alınmamıştır.

Etik Kurul Onayı:

Araştırma etik kurul izni gerektirmemektedir.

Extended Abstract

This comprehensive study delves into the realm of foreign language teaching, with a particular focus on speaking activities found within teaching materials. Language learning is an intricate tapestry woven from various threads, including reading, listening, speaking, and writing skills. Yet, among these linguistic facets, the speaking skill often stands out as the most formidable hurdle for language learners to overcome. This challenge is further magnified in regions where the target language is not commonly spoken, rendering classrooms as the sole arena for learners to sharpen their linguistic abilities. The contextual challenges imposed by regions where the target language is rarely spoken inject a unique complexity into the field of language instruction. Here, learners grapple with the intimidating task of internalizing the intricacies of the language and applying their newfound knowledge in a natural environment beyond the lessons. The absence of a natural linguistic environment intensifies the stress on language learners, as they endeavor to bridge the gap between academic knowledge and practical language use. In such situations, the leading role of teaching materials, particularly those that artfully incorporate carefully designed speaking activities, takes center stage in the lesson.

This study delves deep into language training, investigating not just the complexity of speaking as a talent, but also the critical function of well-crafted instructional materials in developing this competency. The study transcends linguistic borders by drawing on examples from the Turkish language as well as extending its reach to encompass the widely studied English and German languages. By considering these three linguistic

worlds, this research endeavors to offers a comprehensive picture of the intricacies involved in foreign language teaching and learning.

The objective of this research is multilayered. Firstly, it aims to carefully examine and analyze the speaking exercises selected for intermediate-level (B1) students as they are given in the student's books of three widely used language learning textbooks: *Yedi İklim Türkçe*, *New Headway*, and *Menschen*. This requires a thorough analysis of the methods and procedures used in these sources to develop speaking abilities. Second, the study evaluates how closely these students' books adhere to the language competence benchmarks established by the Common European Framework of Reference (CEFR). It is crucial to assess if these teaching tools give students the abilities they need to meet the linguistic standards established by the CEFR. The study also looks into how thoroughly and intelligently these CEFR language-learning criteria are woven into the structure of the teaching materials.

The present study employs documentary analysis, a qualitative research methodology, to carefully address these aims. The speaking exercises encountered in the selected textbooks are analyzed and painstakingly examined via this lens, each under the direction of a structured framework that has been derived from Forster's seminal work in 1995. Furthermore, content analysis is used as a strong analytical technique, allowing priceless insights to be extracted from the teaching materials.

This research, which delves deeply into the complex world of teaching resources, provides a wealth of knowledge about the competencies of the available Turkish teaching material. This knowledge can be used as a roadmap by educators and teaching material producers.

The forthcoming findings of this research hold significant potential in enriching the ongoing discourse aimed at empowering foreign language education. These findings promise to guide the educators, scholars, and curriculum developers in the relentless pursuit of enhanced language instruction methodologies. This study's identification of highly successful speaking exercises and seamless integration of those activities with established language competency requirements is a key component. The landscape of Turkish language learning resources should undergo a drastic change. Therefore, teachers and curriculum designers will have powerful tools at their disposal to create more potent and captivating sound language learning resources once they have determined what actually constitutes an effective speaking activity and have matched it with established competency benchmarks. As a result, learning is enhanced and goes beyond the mindless memorization that occurs in lessons as learners actively engage in their linguistic development. It aims to free students from the constraints of conventional learning environments by giving them the assurance and competence to use their language abilities in a variety of spontaneous circumstances. This empowerment is a crucial step in raising a new generation of global citizens who are skilled in both language and communication across cultural boundaries.

In conclusion, this in-depth study has explored the difficulties associated with teaching foreign languages, with a focus on improving speaking abilities, particularly in areas where the students cannot be exposed to the target language on a regular basis. This study provides important insights by examining Turkish, English, and German language learning resources.

Through the use of qualitative methods, the study's objectives including the analysis of speaking exercises and their conformance to CEFR standards have been tried to be satisfied. This abundance of information would give teachers and material creators a road map for improving language training. The study also finds effective speaking drills that could transform Turkish language learning materials. These insights can be used by educators to develop more interesting and useful resources that go beyond sole memorization that has been used in the present textbooks.